

Területi Statisztika

Közzététel: 2026. február 2.

A tanulmány címe:

A társadalmi szegregáció vizsgálata Szegeden (2011–2022)

Szerzők:

Vámos Ramóna–Kovács Zoltán

<https://doi.org/10.15196/TS660102>

Az alábbi feltételek érvényesek minden, a Központi Statisztikai Hivatal (a továbbiakban: KSH) Területi Statisztika c. folyóiratában (a továbbiakban: Folyóirat) megjelenő tanulmányra. Felhasználó a tanulmány, vagy annak részei felhasználásával egyidejűleg tudomásul veszi a jelen dokumentumban foglalt felhasználási feltételeket, és azokat magára nézve kötelezőnek fogadja el. Tudomásul veszi, hogy a jelen feltételek megszegéséből eredő valamennyi kárért felelősséggel tartozik.

- 1) A jogszabályi tartalom kivételével a tanulmányok a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (Szt.) szerint szerzői műnek minősülnek. A szerzői jog jogosultja a KSH.
- 2) A KSH földrajzi és időbeli korlátozás nélküli, nem kizárólagos, nem átható, térítésmentes felhasználási jogot biztosít a Felhasználó részére a tanulmány vonatkozásában.
- 3) A felhasználási jog keretében a Felhasználó jogosult a tanulmány:
 - a) oktatási és kutatási célú felhasználására (nyilvánosságra hozatalára és továbbítására a 4. pontban foglalt kivétellel) a Folyóirat és a szerző(k) feltüntetésével;
 - b) tartalmáról összefoglaló készítésére az írott és az elektronikus médiában a Folyóirat és a szerző(k) feltüntetésével;
 - c) részletének idézésére – az átvevő mű jellege és célja által indokolt terjedelemben és az eredetihez híven – a forrás, valamint az ott megjelölt szerző(k) megnevezésével.
- 4) A Felhasználó nem jogosult a tanulmány továbbértékesítésére, hasznoszerzési célú felhasználására. Ez a korlátozás nem érinti a tanulmány felhasználásával előállított, de az Szt. szerint önálló szerzői műnek minősülő mű ilyen célú felhasználását.
- 5) A tanulmány átdolgozása, újra publikálása tilos.
- 6) A 3. a)–c.) pontban foglaltak alapján a Folyóiratot és a szerző(ke)t az alábbiak szerint kell feltüntetni:

„Forrás: Területi Statisztika c. folyóirat 66. évfolyam 1. számában megjelent, Vámos Ramóna–Kovács Zoltán által írt, A társadalmi szegregáció vizsgálata Szegeden (2011–2022) c. tanulmány”

- 7) A Folyóiratban megjelenő tanulmányok kutatói véleményeket tükröznek, amelyek nem esnek szükségképpen egybe a KSH, vagy a szerzők által képviselt intézmények hivatalos álláspontjával.

A társadalmi szegregáció vizsgálata Szegeden (2011–2022)

The study of social segregation in Szeged (2011–2022)

Vámos, Ramóna

Szegedi Tudományegyetem,
Társadalomföldrajz Tanszék, Szeged
E-mail: ramona6573@gmail.com

Kovács, Zoltán

Szegedi Tudományegyetem,
Társadalomföldrajz Tanszék, Szeged
E-mail: zkovacs@geo.u-szeged.hu
HUN-REN Csillagászati és
Földtudományi Kutatóközpont,
Földrajztudományi Intézet, Budapest
E-mail: kovacs.zoltan@csfk.org

A rendszerváltozást követően a posztoszocialista városi átalakuláshoz kapcsolódóan a kelet-közép-európai országokban is megsza-
porodtak a városok társadalmi szegregá-
ciójára vonatkozó vizsgálatok. Ezek egy része
arra a következtetésre jutott, hogy a növekvő
jövedelmi polarizálódás ellenére a poszt
szocialista városokban a nagyobb városövek
szintjén a szegregáció mértéke 1990 után
csökkent, s az államszocializmus kitermelte
térbeli egyenlőtlenségeket a piacgazdaság
kiegyenlítette. Ez a felvetés élénk vitát váltott
ki a szakirodalomban. Jelen tanulmány fő
célja, hogy a legutóbbi két népszámlálás
adatai alapján átfogóan vizsgálja Szeged társa-
dalmi szegregációs viszonyainak 2011 és 2022
közötti változását. A szerzők a társadalmi
csoportok térbeli elkülönülését a Foglalkozá-
sok Nemzetközi Osztályozása (International
Standard Classification of Occupations –
ISCO-08) szerinti főcsoportok adatai alapján
mérték, amelyhez a kisebb számlálótömbök-
ből 143, átlagosan ezer fős, homogén
beépítésű (például lakótelepi, családi házas
vagy tömbházas területek stb.) körzetet ala-
kítottak ki. A vizsgálat megállapította, hogy az
egyes társadalmi csoportok térbeli elkülö-
nülése a legutóbbi két népszámlálás közötti
időszakban erősödött, amit a szegregációs és
a disszimilitási indexek egyaránt igazoltak.
Mindkét időpontban a magas státusú
(ISCO_1, 2) csoportok térbeli elkülönülése
volt az erősebb, az alacsony státusú (ISCO_7,
8, 9) csoportok hozzájuk képest kevésbé
szegregálódtak. Mindezek mellett a város
szegregációs görbéje mindkét népszámlálás
időpontjában klasszikus U alakot formázott.

Kulcsszavak:

szegregáció,
diszsimilitás,
társadalmi diverzitás,
lakáspiac,
mobilitás,
dzsentrifikáció

A vizsgálat ráirányította a figyelmet a mikroszegregáció erősödésére is, amikor is az eltérő státusú csoportok szűk földrajzi közelségben élnek egymás mellett. A városok valós szegregációs viszonyainak megértése érdekében a szerzők jövőbeni kutatásaik célját a kis földrajzi léptéken megjelenő társadalmi elkülönülés pontosabb feltárásában és magyarázatában határozták meg.

Since the systemic changes in East Central Europe the number of studies focusing on social segregation of cities has increased as a result of post-socialist urban transition. Some researchers have concluded that, despite growing income disparities the level of segregation in larger urban zones has decreased since 1990, and they argued that the spatial inequalities created by state-socialism have been mitigated by the rise of the market economy. This explanation has sparked lively debates in the literature. The main aim of this paper is to provide a comprehensive analysis of the changes in social segregation in Szeged, based on data from the 2011 and 2022 censuses. To measure the spatial separation of different social groups we used data on major occupational groups (International Standard Classification of Occupations – ISCO-08), and for the purpose of the study we created 143 more or less homogeneous neighbourhoods (e.g. housing estates, single family homes or tenement blocks) from the smaller census tracts, each with an average population of 1,000. The research has shown that social segregation among different socio-economic groups has increased during the period under review. This finding is supported by both the segregation and dissimilarity indices. During both censuses, we observed that the spatial separation of high-status groups (ISCO_1, 2) was more pronounced, compared to social groups with low socio-economic status (ISCO_7, 8, 9),

Keywords:
segregation,
dissimilarity,
social diversity,
housing market,
mobility,
gentrification

who were less segregated. Additionally, the segregation curve demonstrated a classic U-shape in both censuses. The study also highlighted the growing importance of micro-segregation, the phenomenon referring to the coexistence of different status-groups in close geographical proximity. Due to understand the real segregation conditions in cities, the authors set the goal of their future research as a more precise exploration and explanation of social segregation that appears on a small geographical scale.

Beküldve: 2025. április 26.

Elfogadva: 2025. július 2.

Bevezetés

A városok belső társadalmi-gazdasági szegregációs viszonyainak tudományos szempontú vizsgálata már több mint egy évszázadra nyúlik vissza, miközben a téma népszerűsége a kutatók körében töretlen, sőt az elmúlt évtizedekben még növekedett is. Erre utal – a szűkebb témakörben megjelent tudományos cikkek emelkedő száma mellett – a közelmúltban napvilágot látott kézikönyvek és tanulmánykötetek sora is (Maloutas–Fujita 2012, Tammaru et al. 2016, Arbaci 2019, Musterd 2020, 2023, Pryce et al. 2021, van Ham et al. 2021, Maloutas–Karadimitriou 2022a). A Scopus adatbázis tanúsága szerint a szegregációt a címében, absztraktjában vagy kulcsszavai között feltüntető társadalomtudományi publikációk éves száma 2000 és 2024 között 178-ról 1318-ra nőtt. Joggal tehetjük fel a kérdést, hogy mi állhat a téma növekvő népszerűsége mögött?

A városi társadalmak az elmúlt évtizedekben számos kihívással szembesültek. Ezek egyike a jövedelmi különbségek növekedéséhez köthetően a társadalmi polarizálódás folyamata volt (Piketty 2013), amelynek következtében – a társadalmi-gazdasági fejlettség szintjétől függetlenül – a világ nagyvárosaiban egyre inkább felsejlett a „duális társadalom” árnyoldala (Mollenkopf–Castells 1991). A jelenség hátterében egyrészt ott találjuk a globalizáció révén uralkodóvá váló neoliberális politika azon törekvéseit, ami a jóléti állam visszaszorítására, a jövedelmi különbségeket valamelyest ellensúlyozó lakás- és adórendszer lebontására irányult, másrészt pedig korunk tudásalapú gazdaságának logikáját, ami a magas hozzáadott értéket előállító tevékenységeket kimagasló bérezéssel díjazza, szemben a kétkezi munkával (Sassen 1991). A növekvő társadalmi-jövedelmi különbségek a városi terekben egyre élesebb lakóhelyi, térbeli szegregációs elkülönüléssel jártak az elmúlt évtizedekben (Hamnett 1994, 2003, Davidson–Wyly 2012).

Az ezredfordulót követően a nagyvárosok térbeli társadalmi szegregációját kutatók két kihívással is szembekerültek. Egyrészt, a professzionalizálódás folyamata, amelynek nyomán a munkaerő egyre nagyobb hányada rendelkezik diplomával, így a rendelkezésre álló iskolázottsági és foglalkozási adatok egyre inkább elfedik a valós társadalmi-jövedelmi különbségeket (Hamnett–Butler 2013, Manley–Johnston 2014). Ha valaki diplomát szerez, az még egyáltalán nem biztos, hogy a társadalom vagyonosabb rétegéhez tartozik, és ez persze megfordítva is igaz. A másik kihívás, amelyre az elmúlt évtizedben egyre több kutató hívta fel a figyelmet, a városi szegregáció földrajzi léptékével függhet össze. Míg korábban a városi társadalmi csoportok térbeli elkülönülése erőteljes övezeti-szektorális mintázatot követett, amelynek alapját a tőkés-munkás osztályszerkezet jelentette, addig korunk posztmodern társadalmi viszonyai között a nagyvárosi térben megnőtt a mikroszegregáció jelentősége. Vagyis, adott esetben hiába jeleznek az adatok egy-egy lakónegyed, vagy övezet szintjén erőteljesebb társadalmi keveredést, a valóságban az elkülönülés a tehetősebbek és az alacsony státusúak között a tömbök, az utcák, sőt az emeletek szintjén jelentkezik (Ashery 2019, Kovács 2020, Maloutas–Karadimitriou 2022b). Az ismertetett két kihívás egyben azt is jelzi, hogy a szegregációkutatás módszertani szempontból paradigmaváltás előtt áll, ami már a tudományos közösség tagjainak figyelmét is felkeltette.

Jelen tanulmány fő célja, hogy a legutóbbi két népszámlálás adatai alapján, azonos módszertan segítségével, megvizsgálja Szeged térbeli szegregációs viszonyainak 2011 és 2022 közötti változását. A kutatás annyiban tekinthető hiánypótlónak, hogy amíg Budapestre az elmúlt évtizedekben számos vizsgálat készült (Ladányi 1989, 1993, Kovács 2012, Marcińczak et al. 2015, Kovács–Szabó 2016, Kovács et al. 2022), addig a városhierarchia alacsonyabb szintjén álló, a globalizáció hatásainak kevésbé kitett hazai városokra vonatkozó átfogó társadalmi szegregációs vizsgálatok – a hozzáférhető szakirodalom alapján – napjainkig szinte teljesen hiányoznak.

A kutatás fő kérdései a következők:

1. Mi jellemző Szeged társadalmának foglalkozási főcsoportok szerinti megoszlására, s hogyan változott a magas és az alacsony státusú csoportok térbeli elkülönülése a két népszámlálás között?
2. Hogyan alakult át az egyes társadalmi csoportok városon belüli területi elhelyezkedése a vizsgált időszak során?
3. A térbeli elkülönülés mellett miként változott az egyes városrésztípusok társadalmi sokszínűsége (diverzitása), s e mögött milyen tényezők mutathatók ki?

A nagyvárosi szegregációkutatás a nemzetközi és a hazai szakirodalomban

Nemzetközi kutatási előzmények

A nagyvárosok belső társadalmi szegregációs mintázatának kutatása a 20. század elejére, az akkor szárnyait bontogató új tudományág, a szociológia első észak-amerikai

műhelyéig, a Chicagói Egyetemig nyúlik vissza (Burgess 1925, 1928). A nagy hatású tudományos műhely, közkeletű nevén Chicagói Iskola tagjainak vizsgálatai és az itt született publikációk generációk egész sorát ösztönözték a városok belső térbeli-társadalmi rendjének jobb megértésére. A korai kezdetek óta eltelt több mint egy évszázad során a nagyvárosi szegregációkutatás számos átalakuláson ment át, a kezdeti, kizárólag terepi megfigyeléseken, ösztönös megérzéseken alapuló kutatási módszertant fokozatosan felváltotta a városi térbeli-társadalmi különbségek statisztikai alapú mérése. Ez már a Chicagói Iskolához tartozó Homer Hoyt (1939) doktori kutatásaiban is felbukkant, aki az amerikai nagyvárosok gazdagok által lakott lakónegyedeit az ingatlanárak területi megoszlása alapján különítette el, s ez alapján vázolta fel híres szektormodelljét.

A második világháború után – szintén az Egyesült Államokban és részben a Chicagói Iskolához köthetően – megindult a különböző társadalmi csoportok szegregációjának mérésére szolgáló indexek (Duncan–Duncan 1955) és a térbeli társadalmi különbségek átfogó értelmezését lehetővé tevő többváltozós modellek kidolgozása (Shevky–Bell 1955). Közös jellemzőjük volt, hogy növekvő számú statisztikai mutatót vettek figyelembe kisebb területi egységekre vonatkozóan (népszámlálási körzetek, városnegyedek). A kvantitatív elemző módszertant viszonylagos egyszerűsége, megismételhetősége hamar népszerűvé tette, amelynek nyomán gyors ütemben nőtt a nagyvárosi társadalmi különbségeket vizsgáló tanulmányok száma.

A városi szegregáció kutatásának egyre finomodó módszertana a második világháború után a jelenség okainak feltárása és magyarázata terén is előrelépést hozott, amelynek során egyre inkább két jellegzetes megközelítésmód kristályosodott ki. A kutatók egy része a rasszbéli-etnikai-vallási tényezőket emelte ki, és a népesség egyes csoportjainak városokon belüli elkülönülését alapvetően ezekhez a tényezőkhöz kötötte. Ez elsősorban az Európán kívüli, főként észak-amerikai szegregációkutatást jellemezte (Taeuber–Taeuber 1965, Farley et al. 1978, Massey–Denton 1988, 1989), bár megjelent az etnikai-vallási szempontból erősen sokszínű európai nagyvárosokban (például Belfast) is (Boal 1976). A kutatások másik fő iránya a szegregáció magyarázatában a társadalmi-gazdasági különbségeket emelte ki. Ennek során a kutatók bizonyos képzettségi szinthez köthetően foglalkozási pozíciókat rögzítettek, melyekhez jól meghatározható jövedelmi, illetve státushelyzet tartozott, s ami végső soron megszabta az egyén és a családja lakáspiaci (ezzel városon belüli) helyzetét is. Ez a kutatási irányzat bár nem kizárólagosan, de inkább Európát jellemezte (McElrath 1962, Robson, 1969, 1975, Pahl 1975, 1988, Hamnett 1994).

Külön figyelmet érdemelnek a szegregációkutatásban a kelet-közép-európai volt szocialista országok. Esetükben a korábbi államhatalom – ideológiai alapon – tagadta a társadalmi különbségek térbeli megnyilvánulását, s a munkaerő- és a lakáspiacon marxista megfontolásokból végrehajtott egyenlősítő törekvéseik hatására hosszabb távon a térbeli-társadalmi különbségek megszűnésével számolt. Ugyan a szocialista korszakban is végeztek néhány olyan kutatást, amely egy-egy nagyváros belső szegre-

gációs viszonyait tárta fel (Musil 1973, 1987, Probáld 1974, Węclawowicz 1979), s bár kimutatták a térbeli társadalmi különbségek meglétét a létező szocializmusban, ugyanakkor ennek mértéke a kapitalista nagyvárosokhoz képest jóval kisebb volt.

A rendszerváltozást követően a posztszocialista városok átalakulása kapcsán a szakirodalomban megnőtt a társadalmi szegregációs vizsgálatok száma (Sýkora 2009a, Kovács 2012, Kovács–Szabó 2016, Krišjāne et al. 2016, Ouředníček et al. 2016, Valatka et al. 2016), s idővel megjelentek a több város szegregációs viszonyait összehasonlító tanulmányok is (Marcínczak et al. 2015, Musterd et al. 2017, Tammaru et al. 2017, Kovács 2020). Ez utóbbi kapcsán fogalmazódtak meg a posztszocialista városi szegregáció paradoxonával kapcsolatos vélemények, melyek a nagyobb városövek szintjén a szegregáció csökkenését mutatták ki, és magyarázatukban azzal érveltek, hogy az államszocializmus gerjesztette területi egyenlőtlenségeket a piacgazdaság kiegyenlítette (Sýkora 2009b, Marcínczak et al. 2013). Mások ugyanakkor arra hívták fel a figyelmet, hogy bár a szuburbanizáció és a dzsentifikáció együttes megjelenése a nagyvárosi terekben makroléptékben valóban növelhette a magas és az alacsony státusúak keveredését, de kisebb földrajzi léptékben a szegregáció nemhogy enyhült volna, de tovább nőtt (Kovács 2020).

Hazai kutatási előzmények

A szegregációkutatás magyarországi eredményeit vizsgálva szembeűnik Budapest felülreprezentáltsága, amit a város mérete, fővárosi rangja és bonyolult belső szerkezete egyaránt magyaráz. A város társadalmi ökológiai szerkezetét elsőként Beynon (1943) vizsgálta a két világháború között. A szerző a Chicagói Iskola lelkes követőjeként inkább terepi megfigyeléseire, mintsem statisztikai adatokra támaszkodva mutatta ki az elitnek otthont adó Budai Várnegyed és a pesti oldal zsúfolt bérkaszárnái között fennálló különbségeket. Külön is kiemelve a Keleti pályaudvar tözsomszédságában elterűlő Chicago városrész (Erzsébetváros) hanyatlását és nyomorát, mint a szegregáció szélsőséges budapesti példáját.

A megbízható statisztikai adatokon nyugvó első hazai szegregációs kutatást a geográfus Probáld Ferenc végezte, aki a fizikai és a szellemi foglalkozású aktív keresők területi elkűlönűlésének változását vizsgálta Budapest akkori 22 kerűletére három (1949, 1960, 1970), az ennél kisebb 59 alkerűletre két (1960, 1970) népszámlálás vonatkozásában (Probáld 1974). A szerző tanulmányában megállapította, hogy a két társadalmi csoport (munkások és fehér gallérosok) szegregációjának mértéke 1949 és 1960 között némileg csökkent, majd 1960 és 1970 között ismét növekedett. Mindez a létező szocializmus körűlményei között meglepetést okozott, hiszen a rendszer ideológiai szempontból minden területen (lakás- és munkaerűpiac) az egyenlűsítés politikáját erűltette. Probálddal szinte egy időben végezték Szelényi Iván és Konrád György (1969) két vidéki nagyváros (Pécs és Szeged) lakáspiaci folyamataira vonatkozó kutatásaikat. Ezekben empirikus úton bizonyították, hogy szegregációs folya-

matok nem piaci (államszocialista) viszonyok között is kialakulnak, mert bár telekárak a piac hiányában nem léteztek, de az állami lakáselosztás a szocializmusban kitermelte a szegregáció új formáit. A vizsgált városokban az újonnan épült (lakótelepi) korszerű bérlakásokhoz a városi átlagnál jóval nagyobb arányban jutottak hozzá középosztálybeli értelmiségiek az állami lakáselosztás jóvoltából, miközben a munkások elsősorban a városok peremterületein vásároltak telket, amelyen rokonaik, barátaik segítségével szerényebb színvonalú családi házat építettek. Mindez magyarázatot adott a Probáld által Budapestre is kimutatott növekvő szegregációs tézisre. Érdekes színtfoltját jelentette a társadalmi különbségek vizsgálatának a Kemény István szociológus vezetésével 1971-ben végzett országos reprezentatív cigánykutatás. Ennek bár elsődleges célja nem a szegregáció vizsgálata volt, de Kemény István (1975), majd a cigány származású iskolai tanulók lakóhelyi megoszlását vizsgáló Ladányi János (1993) szociológus munkáiból megismerhettük a roma etnikum korabeli erőteljes fővárosi szegregációját.

Az első hosszabb időtávot átfogó és részben már számlálókörzeti adatokon nyugvó budapesti szegregációs vizsgálatot Csanádi Gábor és Ladányi János (1985) végezték. A szerzők az aktív keresők különböző csoportjainak térbeli elkülönülését kutatták a két világháború közötti (1930, 1941) és a szocialista korszakbeli népszámlálások adatai (1960, 1970, 1980) alapján. Munkájuk során számos módszertani kihívással szembesültek, mint például a második világháború előtti foglalkozási csoportok szocialista korszakbeli megfeleltetése, vagy a népszámlálási körzetbeosztás gyakori változása. Ezt leszámítva munkájuk az első hazai, több időpontot átfogó szegregációs vizsgálat volt. A rendszerváltozás után megsokasodtak a főváros belső szegregációjára vonatkozó kutatások, amelyekben egyrészt a lakásárak területi különbségeit (Kovács 1990), másrészt a diplomások arányát (Kovács 2012), valamint az aktív keresők foglalkozási főcsoportok szerinti megoszlását vették figyelembe a szegregációs különbségek feltérképezéséhez (Kovács–Szabó 2016).

Budapesten kívül csak csekély számban jelent meg a vidéki városok szegregációs viszonyaival foglalkozó tanulmány, s ezek is főként az iskolákban figyelhetők meg, valamint a roma népességhez köthető szegregációs viszonyokat elemezték (Szoboszlai 2004, Neumann–Zolnay 2008, Bartl 2011, Lennert et al. 2014, Halász 2020, Kocsis 2021).

A hazai szegregációkutatásokból Budapest felülreprezentáltsága mellett ugyanakkor megállapítható az is, hogy vidéki városaink közül Szeged területi-társadalmi viszonyainak időbeli változása viszonylag alaposan feltárt, ami részben a helyi egyetem társadalomföldrajzos kutatóihoz köthető (Mészáros 1998, Becsei 2004, Blazovich 2007, Bajmócy 2009). Ahogy arra korábban utaltunk, az első Szegedre vonatkozó szegregációs vizsgálat Szelényi Iván és Konrád György 1969-ben megjelent munkája volt. A rendszerváltozás után a városföldrajzi kutatásokban egyrészt előtérbe került a lakótelepek helyzetének, valamint a szegedi városrészek differenciálódási folyamatának vizsgálata (Tóth–Keserű 2001). A szegregációra vonatkozó kutatások másik

fontos szegmense volt az oktatásban kialakult társadalmi különbségek feltárása és a megszüntetésükre vonatkozó javaslatok kidolgozása (Fejes–Szűcs 2013). A szegedi romák területi szegregációjáról sok publikáció született az elmúlt években, melyek területi fókusz azonban korlátozott maradt (Méreiné Berki et al. 2017, Tóth et al. 2017, Málovics et al. 2019, Crețan et al. 2020, Méreiné Berki et al. 2021). A depriváció városi szintű feltárására vállalkozott a geográfus Boros Lajos (2009, 2012), aki doktori kutatásai során mind kvantitatív, mind kvalitatív szempontból vizsgálta a deprivált és privilegiált csoportok területi elhelyezkedését Szegeden, ami sokat elárult a város szegregációs folyamatairól. Ugyancsak a depriváció felől közelített Rác Attila (2012a, 2012b, 2014) szociológus, aki a 2001-es népszámlálási adatok és mentális térképek segítségével vizsgálta a térbeli szegregációt Szegeden. A 2000-es években készült vizsgálatokban a szerzők rendre felhívták a figyelmet arra, hogy a városrész léptékű szegregációs kutatás elfedheti a valós társadalmi sokszínűséget, emiatt érdemes lenne a mikroléptékre is nagyobb figyelmet fordítani (Vámos–Nagy 2024).

A mintaterület bemutatása

Szeged mai társadalmi térszerkezete sok évszázados történelmi fejlődés nyomán alakult ki (Blazovich 2007). A török hódoltságot megelőzően Szeged belvárosát a Palánk nevű városrész képezte, ahol főként egyházi, közigazgatási funkciók tömörültek, de emellett a kereskedők, az iparosok és a városi elit rétegek lakóhelye is volt. A Palánkon kívüli városrészek, mint a Felsőváros vagy az Alsóváros, főként a mezőgazdaságban és a halászatban dolgozó, alacsonyabb státusú népességnek adott otthont. A török kiűzése után az Alföld agrártermelése ismét megerősödött, e mellett fellendült a mezőgazdasági termékek feldolgozása, illetve kereskedelme is, ami gazdasági pezsgést és gyors népességnövekedést hozott magával. A rendszeres népszámlálások megindulását (1870) követően megállapítható, hogy folyamatosan nőtt a népességszám, s a város horizontálisan is egyre kijebb terjeszkedett (Blazovich 2007).

A korábban a Palánk városrészt koncentrálnó adminisztratív és kereskedelmi funkciók, valamint a hozzájuk köthető elit népesség lakóhelye az 1879-es árvíz utáni újjáépítést követően az újonnan kialakított sugaras-gyűrűs szerkezet mentén a két körút közötti ún. átmeneti övezetre is kiterjedtek. A nagykörúton kívüli, külső városrészekben ugyanakkor továbbra is a mezőgazdaságból és kézműves tevékenységből élők adták a népesség többségét. Társadalmi szempontból már a 20. század elején is megragadható volt, hogy a külső városrészek közül az Alsóváros volt a városperem felé költöző elit gyűjtőhelye (Bálint 1933), státusa a Felsővároshoz és a többi külvároshoz jóval magasabb volt.

A város térbeli fejlődésében újabb változást hozott a 20. század. A trianoni határváltozások nyomán új funkciók és munkahelyek jelentek meg a városban, jelentős bevándorlást gerjesztve. Közülük is kiemelkedett a kolozsvári egyetem átköltözése, ami Szegedet felsőoktatási központtá tette, s amellyel a városi értelmiség létszáma

gyorsan növekedett. A két világháború közötti időszakban – részben az egyetem professzoraihoz köthetően – kialakult a város új, elitgyűjtő villanegyede, Újszeged.

A második világháborút követően a szocializmus időszakában Szeged ipara is intenzíven fejlődött, ami elsősorban a könnyűiparra terjedt ki, de megjelent a kábel- és a gumigyártás is a városban. Az iparosítás növekvő munkaerőigénye az 1950-es évektől jelentős számú népességet vonzott Szegedre, főleg a környező, dél-alföldi területekről. A tömeges lakásigény kielégítésére az 1960-as évektől Szegeden is megjelentek az első nagyobb, még téglából épült lakótelepek, amelyek a fiatal értelmiségiek gyűjtőhelyét képezték (Szelényi–Konrád 1969). Később, az 1970-es évektől a lakásépítés súlypontja fokozatosan a házgári technológiával készült panel lakótelepekre helyeződött, ahol már növekvő arányban voltak jelen a fizikai foglalkozásúak. Ezek a nagy lakótelepek főként a város szélén még szabadon álló, részben falusias beépítésű területeken létesültek (Rókus, Új-Rókus, Felsőváros, Tarján, Újszeged). A nagy volumenű építkezések mellett az 1980-as évektől a belvárosban is megjelentek többemeletes nívós társasházak, amelyek az értelmiségi elitet vonzották, és a belváros társadalmi presztízisének újbóli emelkedését hozták.

A rendszerváltozást követően újabb fordulat következett be a város lakáspiacán, az egyes lakásosztályok térbeli mozgásában. Egyrészt a város peremi részein, de különösen Újszegeden, nívós családi házas településrészek, illetve lakóparkok jöttek létre, amelyek oda vonzották a magas státusúakat, másrészt – részben az egyetemi hallgatók növekvő számának következtében – a belváros közeli lakónegyedekben megerősödött a studentifikáció, illetve dzsentifikáció. Ezek a folyamatok a város korábbi erőteljes övezetes társadalmi térszerkezetét számos ponton módosították (Vámos et al. 2023).

Kutatási módszerek

Szeged térbeli szegregációjának vizsgálata során a legutóbbi két népszámlálás (2011 és 2022) foglalkoztatási adatait használtuk fel foglalkozási főcsoportok szerinti bontásban, az erre a célra – népszámlálási tömbökből – kialakított városnegyedekre vonatkozóan. A nemzetközi szakirodalom egyetért abban, hogy egy személy foglalkozási helyzete (ami összefügg iskolai végzettségével, szaktudásával) egyben jövedelmi viszonyait és társadalmi pozícióját is tükrözi (Morgan 1980, Musterd 2005, Marcińczak et al. 2015, Kovács–Szabó 2016, Tammaru et al. 2021). Ez megragadható az ISCO alkalmazásával, amely minden foglalkozást egy egységes rendszerbe sorol, s amelyet az európai statisztikai hivatalok szervezete, az Eurostat 1958 óta használ. Az osztályozást a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet (International Labour Organization – ILO) szakértői hagyják jóvá, s azt rendszeres időközönként felülvizsgálják. Bár korunk posztmodern gazdaságában a nem konvencionális tevékenységek, mint jövedelemszerző források terjedőben vannak, mégis úgy gondoljuk, hogy a társadalom belső rétegződésének vizsgálatához az említett nomenklatúra alkalmas. A két hazai népszámlálás adatainak feldolgozásánál a 2008-ban közzétett ISCO-08 (hazai megfelelője:

Foglalkozások Egységes Osztályozási Rendszere – FEOR-08) beosztását vettük figyelembe. Ennek alapján az egy számjegyű foglalkozási főcsoportokat az itt jelzett három nagyobb csoportba vontuk össze (Marciniczak et al. 2015), melyek hozzávetőlegesen tükrözik a foglalkozások társadalmi presztízst, az általuk elérhető jövedelem szintjét és a foglalkoztatottak társadalmi-gazdasági státusát is:

Magas státusúak (ISCO_1,2):

- 1: Gazdasági, igazgatási, érdekképviselői vezetők, törvényhozók;
- 2: Felsőfokú képzettség önálló alkalmazását igénylő foglalkozások;

Középes státusúak (ISCO_3,4,5,6):

- 3: Egyéb felsőfokú vagy középfokú képzettséget igénylő foglalkozások;
- 4: Irodai és ügyviteli (ügyfélkapcsolati) foglalkozások;
- 5: Kereskedelmi és szolgáltatási foglalkozások;
- 6: Mezőgazdasági és erdőgazdálkodási foglalkozások;

Alacsony státusúak (ISCO_7,8,9):

- 7: Ipari és építőipari foglalkozások;
- 8: Gépkelők, összeszerelők, járművezetők;
- 9: Szakképzettséget nem igénylő (egyszerű) foglalkozások

Az adatok beszerzése és az elemzés előtt szembesültünk azzal a földrajzi kihívással, hogy a két népszámlálás során Szegeden használt számlálótömb-beosztás jelentősen eltért egymástól, míg 2011-ben 707, addig 2022-ben már 2170 számlálótömb volt Szegeden. Hogy a számításaink valós eredményre vezessenek, az eltérő számú és méretű területegységből mindkét népszámlálásra átlagosan ezer fős, homogén beépítésű (például lakótelepi, családi házas vagy tömbházas területek stb.) és a főbb útvonalakhoz igazodó 143 nagyobb körzetet alakítottunk ki, melyek a két időpontban egymással pontosan egybeestek. A szegregációs vizsgálathoz szükséges népszámlálási adatokat mindkét időpontra, ezekre a területegységekre vásároltuk meg.

A kutatás során külön figyelmet fordítottunk a társadalmi ranglétra két szélén elhelyezkedő magas és alacsony státusú csoportok térbeli elkülönülésének vizsgálatára, amelyet a Duncan féle disszimilitási indexszel mértünk: $\frac{1}{2} \sum_{i=1}^N \left| \frac{x_i}{X} - \frac{y_i}{Y} \right|$. E mellett számításokat végeztünk a három nagy státuscsoport térbeli szegregációjára vonatkozóan is: $\frac{D}{1 - \frac{\sum x}{\sum n}}$.

Mivel az elmúlt években a városi társadalmi egyenlőtlenségek kutatása során az elkülönülés, vagyis szegregáció mellett a diverzitás, azaz az eltérő társadalmi és etnikai csoportok sokszínűsége is egyre nagyobb figyelmet kapott (Boros et al. 2016, Léphaft et al. 2014, Kovács–Szabó 2017), ezért jelen vizsgálatunkat az eltérő társadalmi csoportok városrész szintű sokszínűségére is kiterjesztettük. A diverzitást a korábbi hazai és nemzetközi kutatásokban is gyakorta használt Simpson-indexszel (D) számítottuk. Az index megmutatja, hogy mekkora az esélye annak, hogy egy adott terület-egység két véletlenszerűen találkozó lakója eltérő társadalmi csoport tagja legyen.

$$D = 1 - \left(\frac{\sum n(n-1)}{N(N-1)} \right)$$

Mivel a sokszínűség mértéke a földrajzi lépték egyes szintjein (például számlálótömb, kerület, nagyobb övezet) eltérő, ezért a város nagyobb övezetei sokszínűségének jellemzése érdekében a vizsgálat során a 143 közel azonos méretű körzetet hat nagyobb funkcionális-morfológiai városövezbe vontuk össze: belvárosi, társasház, lakótelepi, villanegyed, családi házas és vegyes beépítésű egyéb terület (1. ábra a további fejezetben).

Eredmények

Szeged társadalmának változásait a vizsgált két népszámlálás közötti időszakban az 1. táblázat foglalja össze. A népszámlálási adatok alapján megállapítható, hogy miközben a város lakónépessége – az öregedéshez köthető természetes fogyás miatt – a két időpont között több mint 2 ezer fővel csökkent, addig a helyben lakó és helyben foglalkoztatottak száma 5740 fővel nőtt. Nőtt a teljes népességen belüli arányuk is, s 2022-ben már elérte a 42,49%-ot. A jelenség hátterében – legalábbis részben – a foglalkoztatás bővítésére irányuló kormányzati stratégiák, valamint egyetemi-tudományos régióközpontként a város viszonylag kedvező munkaerőpiaci helyzete áll. Fontos kiemelni, hogy ebben még nem jelenik meg a jelenleg is folyó BYD gigaberuházás, ami a következő években várhatóan tovább javítja a helyi foglalkoztatási arányokat.

1. táblázat

**Szeged főbb társadalmi jellemzői
a 2011-es és 2022-es népszámlálás adatai alapján**
Selected social indicators of Szeged, based on the 2011 and 2022 censuses

Megnevezés	2011	2022
Lakónépesség, fő	160 736	158 688
Öregedési index	122,88	178,78
Diplomások aránya, %	22,41	27,84
Helyben lakó és helyben foglalkoztatottak száma, fő (aránya, %)	61 699 (38,38)	67 439 (42,49)
ISCO_1,2 aránya, %	33,84	39,27
ISCO_3,4,5,6 aránya, %	37,29	34,01
ISCO_7,8,9 aránya, %	28,88	26,72
A magas és az alacsony státusúak disszimilitási index (az ISCO_1,2 az ISCO_7,8,9-hez viszonyítva)	0,334	0,347
Szegregációs index (ISCO_1,2)	38,37	41,65
Szegregációs index (ISCO_3,4,5,6)	10,62	17,16
Szegregációs index (ISCO_7,8,9)	37,54	39,14

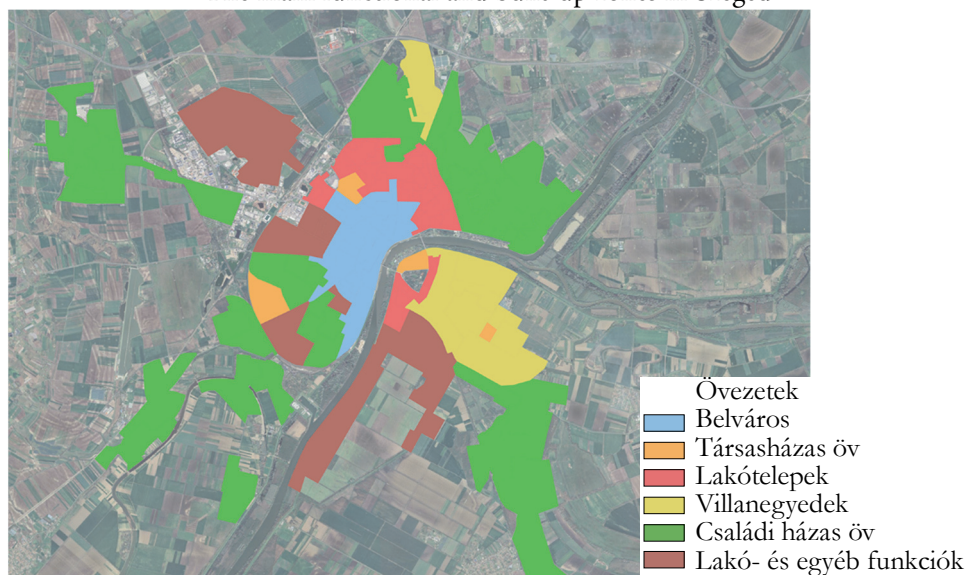
A foglalkoztatottak összetételének változása alapján Szegeden is kimutatható a professzionalizálódás folyamata, amit a szakirodalomban már több ízben kifejtettek

(Hamnett–Butler 2013, Manley–Johnston 2014). A három vizsgált csoport közül a diplomát igénylő szakértelmiségi, igazgatási és vállalkozói foglalkozásúak aránya jelentősen nőtt (mintegy 6%-kal) a két népszámlálás közötti időszakban, miközben a másik két csoport részesedése csökkent. E folyamat a városban található munkahelyek minőségi összetételének változásával és a népesség iskolázottsági mutatóinak javulásával egyaránt magyarázható. A város gazdaságán belül az elmúlt évtizedben nőtt a magasabb szaktudást, felsőfokú végzettséget igénylő tevékenységek aránya, miközben csökkent a fizikai foglalkozásúak, a járművezetők és az elemi szolgáltatást nyújtók (például bolti eladók) részesedése. Ezzel párhuzamosan a felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya is nőtt a népességben belül, 2011 és 2022 között több mint 5%-kal.

A város társadalmi térszerkezetét a magas, illetve az alacsony státusú foglalkoztatottak lakóhelyi megoszlása tükrözi. A magas státusú, vállalkozói-szakértelmiségi foglalkoztatottak hagyományos lakónegyede a Belváros és az Alsóváros, valamint Újszeged, aminek jórészt történelmi okai vannak. A 2. ábra mutatja egyfelől a jómódúak – európai hagyományokhoz igazodó – centrumba tömörülését (Belváros), valamint az Alsóváros esetében a történelmi, míg Újszeged esetében az újkeletű kertvárosok magas státusát, miközben egy erős centrum-periféria viszonyrendszer is megjelenik.

1. ábra

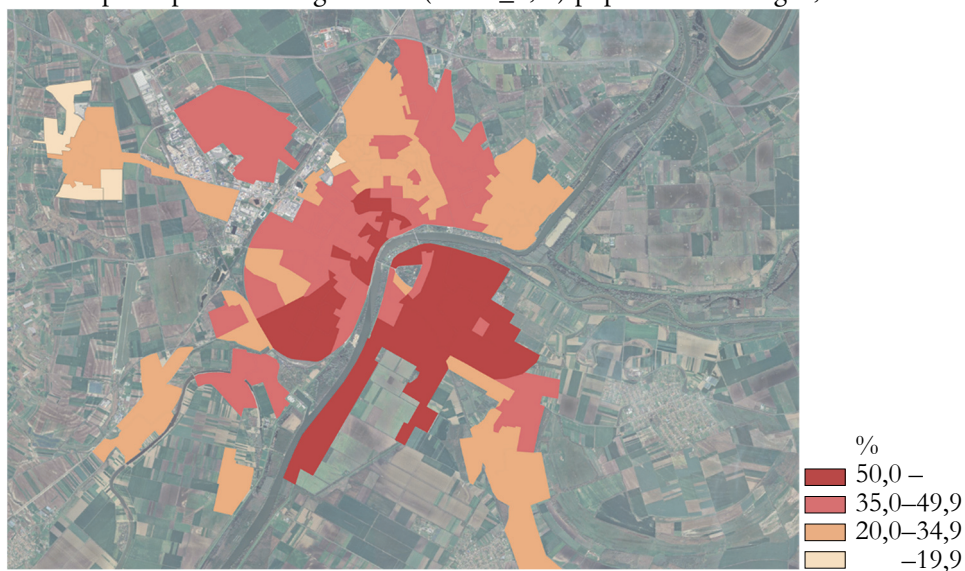
Szeged főbb funkcionális-beépítési övezetei
The main functional and built-up zones in Szeged

2. ábra

A magas státusú (ISCO_1, 2) népesség térbeli mintázata Szegeden, 2022

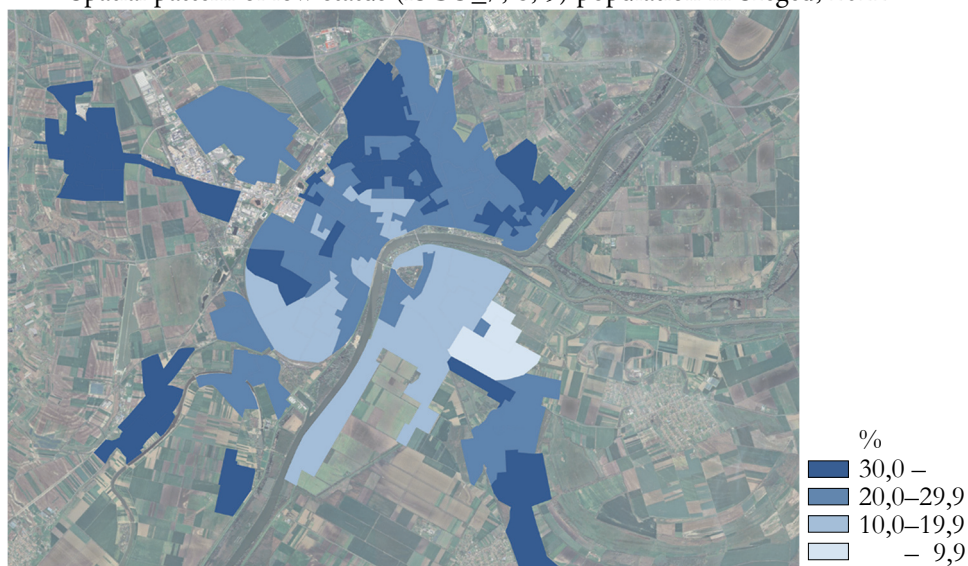
Spatial pattern of high-status (ISCO_1, 2) population in Szeged, 2022

3. ábra

Az alacsony státusú (ISCO_7, 8, 9) népesség térbeli mintázata Szegeden, 2022

Spatial pattern of low-status (ISCO_7, 8, 9) population in Szeged, 2022

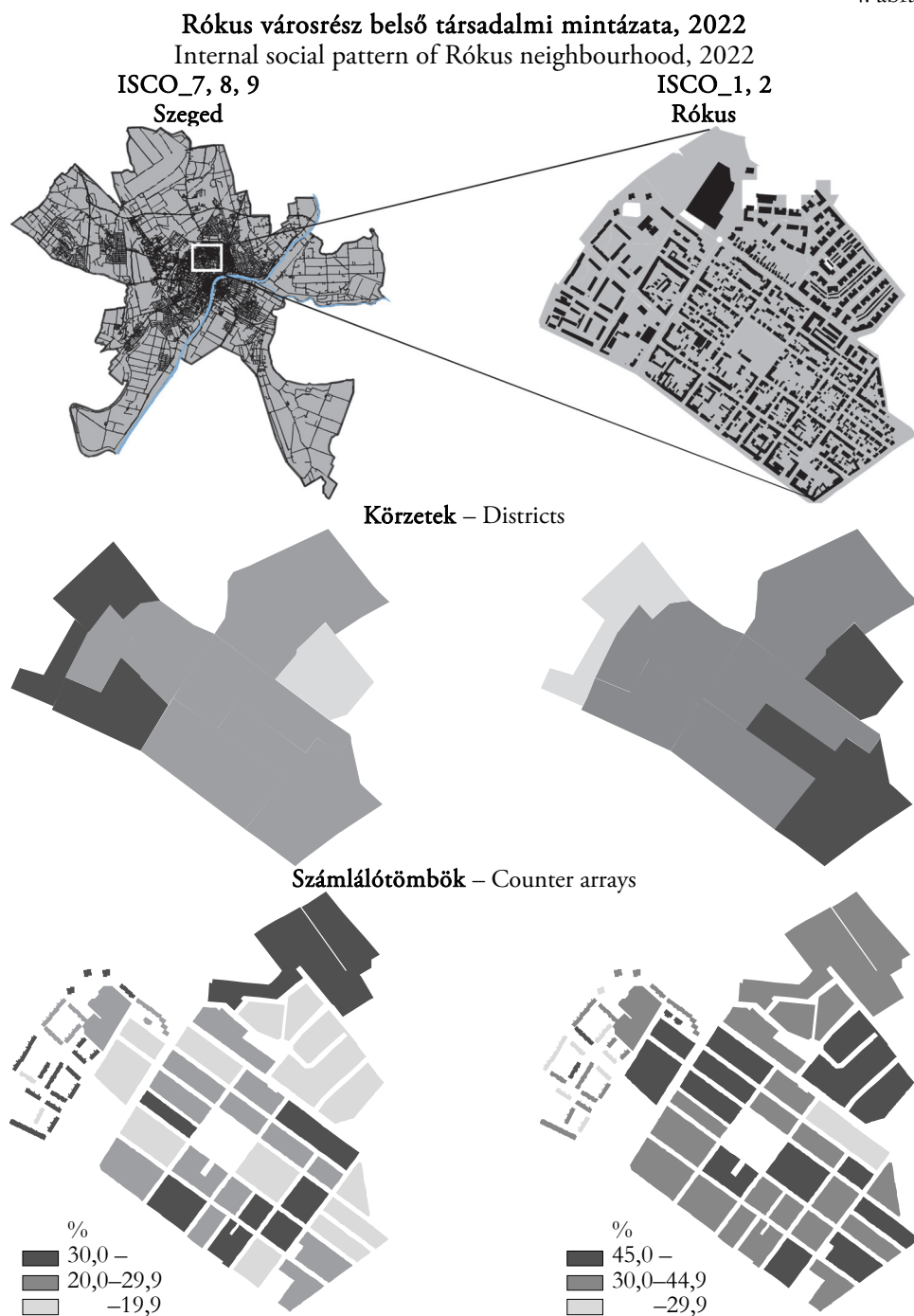

A 3. ábra tanúsága szerint az alacsony státusúak lakónegyedei két jellegzetes csoportba sorolhatók. Ide tartoznak egyrészt a város peremén elhelyezkedő falusias településrészek (például Kiskundorozsma, Sziksós, Kecskés, Szentmihály, Szőreg), másrészt a város északi részén az 1970-es és az 1980-as években épült összefüggő övezetet alkotó panel lakótelepek (Tarján, Felsőváros, Makkosháza, Északiváros), továbbá az újszegedi, szintén paneles Odessza városrész.

Vannak azonban Szegednek olyan városrészei is, ahol a társadalmi ranglétra két pólusát jelentő csoport szűk földrajzi közelségben él egymás mellett (például Rókus, Baktó). Ezekben a negyedekben a szakirodalomban ismertetett, s napjainkra a tudományos érdeklődés középpontjába került mikroszegregáció jelensége fokozottan jelen van (Kovács 2020, Maloutas et al. 2025). A mikroszegregációt a Rókus városrész példáján mutatjuk be, amely a város északi részén helyezkedik el, és mind építészeti, mind társadalmi szempontból sokszínű (4. ábra).

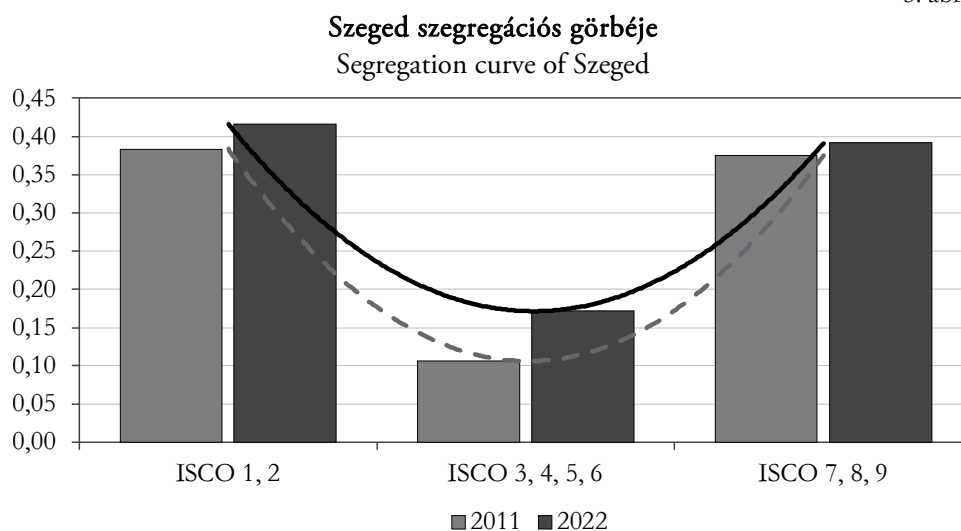
A városrész eredetileg falusias beépítésű volt, nyeregvetős lakóházakkal, amit az 1879-es tiszai árvíz nagyrészt elpusztított. Az újjáépítés során bérházak jelentek meg a területen, s a polgárosodás nyomán a társadalom is kicserélődött, az agrárkeresőket városi munkahelyeken dolgozók váltották fel. A szocializmus évtizedeiben, az 1970-es és 1980-as években ezen a területen is megjelentek a 4-5 és 10 emeletes panelépületek, ami a beépítés- és a népsűrűség növekedésével, valamint a népesség fiatalodásával járt együtt. Az ezredfordulót követően újabb változáson ment át a városrész, amikor is a korábbi temető helyén, a közép- és felső rétegek számára megépült a Franciahögy-lakópark (Bálint 1976, Blazovich 2007, Bajmócy 2009, Boros 2009, Vámos et al. 2023). A negyed beépítésének és lakásállományának folyamatos bővülése, átalakulása hatással volt a helyi társadalom összetételére, sokszínűségére is. Rókus a területi léptékek közötti különbségeket példázza, hiszen a városrészt történetéből fakadóan erős társadalmi sokszínűség jellemzi, ami azonban a nagyobb területi léptéken eltűnik. Ugyanakkor a 4. ábrán jelzett, tömb alapú adatokkal feltérképezhetővé vált a városrész társadalmának összetettsége és a mikroszegregáció jelensége (Maloutas et al. 2025).

4. ábra

A három nagy státuscsoport két népszámlálásra vonatkozó elkülönülésének vizsgálata azt is kimutatta, hogy Szeged szegregációs görbéje, a Csanádi Gábor és Ladányi János (1985, 1992) által Budapestre kimutatott J alakhoz képest, inkább klasszikus U alakot vesz fel (5. ábra). Vagyis az alacsony státusúak szegregációs indexe mindkét időpontban (37,54, illetve 39,14) közel azonos volt a magas társadalmi státusú népességével (38,37, illetve 41,65). E mellett mindkét népszámlálás időpontjában a társadalmi hierarchiában középen állók szegregációja volt a legalacsonyabb (10,62, illetve 17,16). Ezek az eredmények egybevágóak Rácz Attila (2012b, 2014) korábbi, a 2001. évi népszámlálásra vonatkozó kutatási eredményeivel, annyi kiegészítéssel, hogy a magas státusúak szegregációja jelen vizsgálatban mindkét népszámlálás időpontjában, ha kevéssel is, de meghaladta az alacsony státusúak szegregációjának mértékét. Mindez ellentmond a nagyobb városokban (például Budapest) kimutatott és a J alakhoz vezető alacsony státusú mikroszegregátumok (például munkáslakótelepek) meglétének (Csanádi–Ladányi 1992).

5. ábra

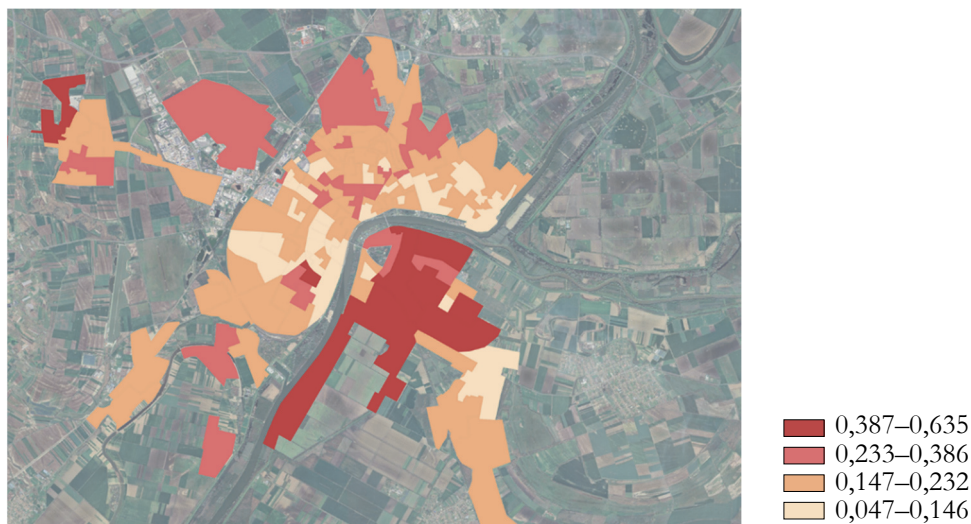

Vizsgálataink egyben azt is megerősítették, hogy a szegregáció mértéke mindhárom státuscsoport esetében nőtt 2011 és 2022 között, ami azért is fontos, mert azt bizonyítja, hogy mindenféle ellentétes értelmezéssel szemben (Sýkora 2009b, Marcińczak et al. 2013) az elmúlt évtizedben végbement jövedelmi polarizálódás a különböző társadalmi csoportok növekvő területi elkülönülésével járt együtt. Mivel a szakirodalomban az is részletesen dokumentált, hogy a társadalmon belüli növekvő jövedelmi különbségeket a térbeli szegregáció csak megkésve és tompított formában követi (például Musterd 2020, 2023, Tammaru et al. 2021), jelen eredmények már azt is valószínűsítik, hogy az utóbbi évek erősödő jövedelmi különbségeit, a következő népszámlálás adatai várhatóan élesebben tükrözik majd.

6. ábra

Az alacsony és magas státusú csoportok disszimilitási indexe Szegeden, 2022

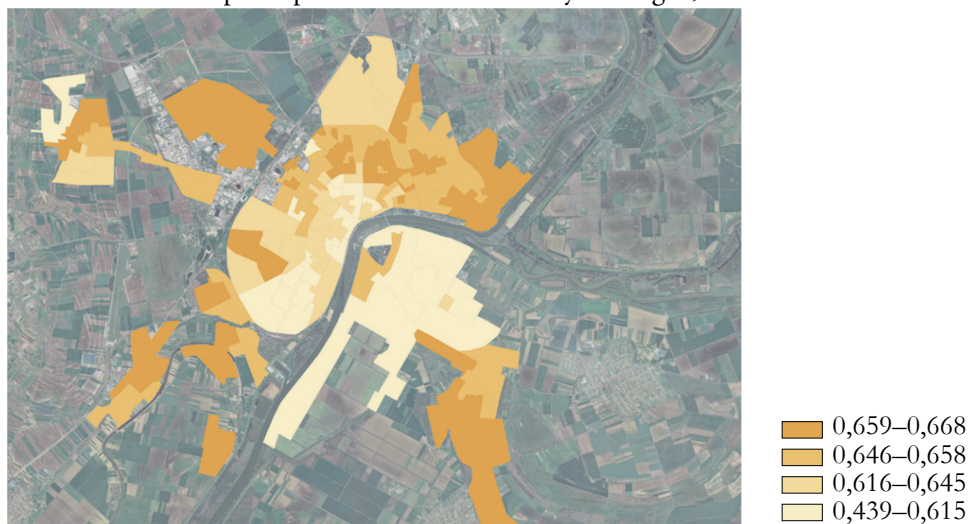
The index of dissimilarity between high-status and low-status population in Szeged, 2022

7. ábra

A társadalmi diverzitás térbeli mintázata Szegeden, 2022

Spatial pattern of social diversity in Szeged, 2022

Az „erősödő szegregáció” tézist a társadalmi ranglétra két végpontján elhelyezkedő magas és alacsony státusú csoportok egymáshoz viszonyított disszimilitási

indexe is megerősíti, ami 0,334-ről 0,347-re nőtt a két népszámlálás között. A lehatárolt körzetek disszimilitási indexe ott a legmagasabb, ahol vagy a magas státusú (például Újszeged) vagy az alacsony státusú (például Kiskundorozsma) rétegek a városi átlaguknál nagyobb arányban vannak jelen (6. ábra).

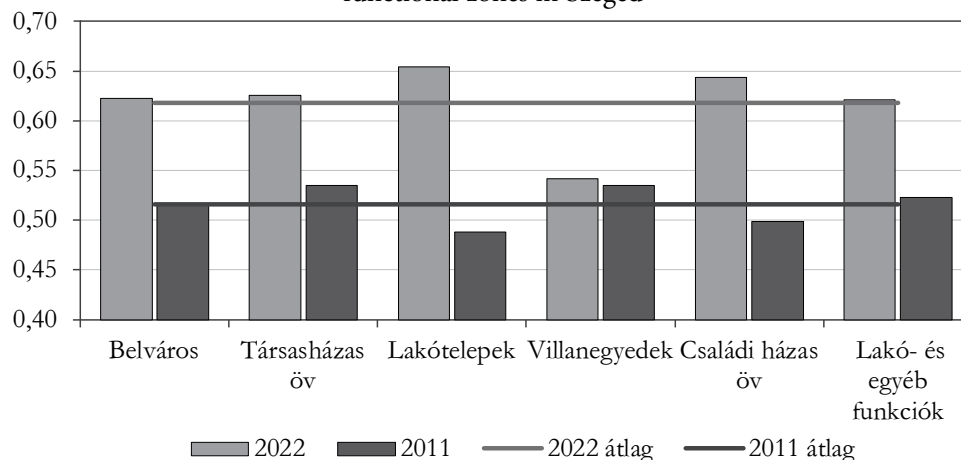
A számítások alapján az is megállapítható, hogy a tehetősebb és a szegényebb csoportok közötti térbeli elkülönülés mértéke Szegeden a két legutóbbi népszámlálás között, ha nem is szélsőséges mértékben, de nőtt. Az elit és az alacsony státusú csoportok térbeli elkülönülése erősödött, miközben egyre inkább kirajzolódtak a város nagy övezetei (szektorai) közötti különbségek. Ebből a szempontból lényeges kérdés, hogy az egyes funkcionális-beépítési övezetek társadalmi sokszínűsége miként változott a vizsgált időszakban.

A társadalmi sokszínűség részletesebb területi bontásban végzett vizsgálata feltárta, hogy a leghomogénebb körzetek, kevés kivétellel (például Alsóváros), Újszegeden találhatók, ami egyértelműen a magas státusú rétegek nagyfokú koncentrációjával magyarázható (7. ábra). A legsokszínűbb körzetek ezzel szemben a városperemi övezetben található lakótelepi (például Tarján), illetve falusias beépítésű (például Szőreg, Tápé) városrészekben találhatók.

8. ábra

A társadalmi diverzitás változása az egyes városövekben Szegeden

Changes of social diversity in the main built-up and functional zones in Szeged

A társadalmi sokszínűség időbeli változásának vizsgálata a nagyobb városövek szintjén ugyancsak figyelemre méltó eredményt hozott. Míg 2011-ben a villanegyedek, illetve a társasházak városrészek voltak társadalmi szempontból a legsokszínűbbek, addig legalacsonyabb diverzitási mutatókkal a lakótelepek rendelkeztek (8. ábra). Ezzel szemben 2022-ben, az időközben végbement népességsere, illetve a helyi társadalom professzionalizálódása miatt már a lakótelepek voltak társadalmi szempontból Szeged legsokszínűbb területei, megelőzve a családi házas beépítésű negyedeket.

A lakótelepek vonzerejét a magasabb státusú népesség számára az időközben végbe ment műszaki megújulás (panelprogram) is erősítette. A 8. ábra alapján az is megállapítható, hogy leghomogénebb helyi társadalom a villanegyedekben él.

Összegzés

Kutatási kérdésekre a vizsgálati eredmények alapján válaszaink a következők. A két vizsgált népszámlálás között eltelt időszakban az egyes társadalmi csoportok térbeli elkülönülése erősödött, ezt a szegregációs és a disszimilaritási számítások egyaránt igazolták. A posztszocialista városokkal kapcsolatosan egyes kutatók által alkalmazott „csökkenő szegregációs” tézis (Marciniczak et al. 2013, Sýkora 2009b) Szeged esetében sem állja meg a helyét. Az is egyértelműen kiderült, hogy mindkét időpontban a magas státusú (ISCO_1,2) csoportok térbeli elkülönülése volt az erősebb, még ha az eltérés nem is jelentős, de az alacsony státusú (ISCO_7,8,9) csoportok kevésbé szegregálódtak.

A magasan képzett rétegek részesedése a foglalkoztatottakon belül a professzionálizálódás következtében az időszak során a városban jelentősen nőtt, miközben a közepes, illetve alacsony státusú népesség aránya csökkent, bár utóbbi kisebb mértékben. A kutatás korlátait és legfőbb kihívásait éppen ez jelenti. A jövőbeli szegregációs vizsgálatoknál tehát a foglalkozási adatok mellett szükség lesz a társadalmi-vagyoni helyzetet jobban kifejező új, ún. proxy indikátorokra is (például lakásárak, a digitalizáció szintjét tükröző mutatók, mobilitási szokások stb.). A kutatásból megállapítottuk azt is, hogy Szeged szegregációs görbéje mindkét népszámlálás időpontjában U alakot formázott, emelkedő szárakkal. A magas státusúak hagyományos lakónegyedei (Belváros, Alsóváros és Újszeged) időközben új területekkel bővültek, ami az újonnan beépült peremi részekben, gyakran zöldmezős beruházásként létesült lakóparkokhoz köthető (például Liliom Lakókert, vagy az újszegedi lakóparkok). Az alacsony státusúak továbbra is elsősorban a közigazgatásilag városhoz csatolt korábbi falvakban és a szocializmus idején épült lakótelepekre koncentrálnak, de megjelennek kisebb zárványokban is (például Rókus), ami a mikroszegregáció jelenségét erősíti. A mikroszegregáció mögött elsősorban a földrajzilag mobil, magas státusú csoportok beköltözése áll, néhány megújuló központhoz közeli városrészbe (dzsentifikáció), illetve korábbi zártkerti területre (például Baktó). Az így létrejövő és kis földrajzi léptékben megjelenő társadalmi elkülönülés pontosabb feltárása és magyarázata a jövőben hozzájárulhat a város valós szegregációs viszonyainak pontosabb megértéséhez.

Részben a mikroszegregáció erősödéséhez köthető az, hogy a makroléptékben lehatárolt városrésztípusok társadalmi sokszínűsége a vizsgált két népszámlálás között erőteljesen nőtt. Ez leginkább a panelprogram révén megújuláson és ennek következtében erősödő népességcserén átment lakótelepeket, valamint a korábban Szegedhez csatolt, hagyományosan alacsony státusú, de az utóbbi évtizedben legnagyobb mértékben a felsőbb rétegek által felfedezett falusias családi házas övezetet érintette. Ezzel szemben leghomogénebb társadalmi-társasági szerkezetű egységet a főként Újszegedre összpontosuló elit villanegyed képezi.

IRODALOM

- ARBACI, S. (2019): *Paradoxes of segregation: housing systems, welfare regimes and ethnic residential change in Southeastern European cities* Wiley-Blackwell, Oxford.
- ASHERY, S. F. (2019): *Micro-residential dynamics: a case study of Whitechapel, London* Springer, London.
- BAJMÓCY, P. (2009): Szeged város fejlődésének társadalomföldrajzi aspektusai a kezdetektől a 20. század közepéig *Földrajzi Közlemények* 133 (4): 447–452.
- BARTL, Á. (2011): Sikeres cigányok Esztergomban és térségében. In: BÁRDI, N.–TÓTH, Á. (szerk.): *Asszimiláció, integráció, szegregáció* pp. 95–114., Argumentum Kiadó, Budapest.
- BÁLINT, S. (1933): Lakodalmi szokások Szeged–Alsóvároson *Népiünk és Nyelvünk* 5 (1–3): 36–41.
- BÁLINT, S. (1976): *A szegedi nemzet. A szegedi nagytáj népelete. Első rész* A Móra Ferenc Múzeum Évkönyve, Szeged.
- BECSEI, J. (2004): A 125 éves szegedi városi tér szerkezete. In: MÉSZÁROS, R. (szerk.): *Szeged társadalomföldrajzi nézőpontból* pp. 106–130., SZTE Gazdaság- és Társadalomföldrajz Tanszék, Szeged.
- BEYNON, E. D. (1943): Budapest: an ecological study *Geographical Review* 33 (3): 256–275.
- BLAZOVICH, L. (2007): *Szeged rövid története* Csongrád Megyei Levéltár, Szeged.
- BOAL, F. W. (1976): Ethnic residential segregation. In: HERBERT, D. T.–JOHNSTON, R. J. (eds.): *Spatial processes and form* Vol 1. pp. 41–79., John Wiley and Sons, London.
- BOROS, L. (2009): Szeged belső térfolyamatai az 1950-es évektől napjainkig *Földrajzi Közlemények* 133 (4): 453–465.
- BOROS, L. (2012): Szeged belső tagozódása a deprivációs indexek alapján. In: RÁCZ, A. (szerk.): *Város és vidéke településszociológiai tanulmányok* 2. pp. 19–64., Belvedere Meridionale, Szeged.
- BOROS, L.–FABULA, SZ.–HORVÁTH, D.–KOVÁCS, Z. (2016): Urban diversity and the production of public space in Budapest *Hungarian Geographical Bulletin* 65 (3): 209–224.
<https://doi.org/10.15201/hungeobull.65.3.1>
- BURGESS, E. W. (1925): The growth of the city: an introduction to a research project. In: PARK, R. E.–BURGESS, E. W.–MCKENZIE, R. D. (eds.): *The city* pp. 47–62., Chicago University Press, Chicago.
- BURGESS, E. W. (1928): Residential segregation in American cities *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science* 140 (1): 105–115.
<https://doi.org/10.1177/000271622814000115>
- CREȚAN, R.–MÁLOVICS, GY.–MÉREINÉ BERKI B. (2020): On the perpetuation and contestation of racial stigma: Urban Roma in a disadvantaged neighbourhood of Szeged *Geographica Pannonica* 24 (4): 294–310.
<http://dx.doi.org/10.5937/gp24-28226>
- CSANÁDI, G.–LADÁNYI, J. (1985): *Budapest – a városszerkezet történetének és a különböző társadalmi csoportok városszerkezeti elhelyezkedésének vizsgálata* MKKE, Budapest.
- CSANÁDI, G.–LADÁNYI, J. (1992): *Budapest térbeni-társadalmi szerkezetének változásai* Akadémiai Kiadó, Budapest.
- DAVIDSON, M.–WYLY, E. (2012): Class-ifying London: questioning social division and space claims in the post-industrial metropolis *City* 16 (4): 395–421.
<https://doi.org/10.1080/13604813.2012.696888>
- DUNCAN, O. D.–DUNCAN, B. (1955): Residential distribution and occupational stratification *American Journal of Sociology* 60: 493–503. <https://doi.org/10.1086/221609>

- FARLEY, R.–SCHUMAN, H.–BIANCHI, S.–COLASANTO, D.–SHIRLEY, H. (1978): 'Chocolate city, vanilla suburbs:' will the trend toward racially separate communities continue? *Social Science Research* 7 (4): 319–344. [https://doi.org/10.1016/0049-089X\(78\)90017-0](https://doi.org/10.1016/0049-089X(78)90017-0)
- FEJES, J. B.–SZÚCS, N. (szerk.) (2013): *A szegedi és bódmezővásárhelyi deszegregációt támogató hallgatói mentorprogram* Belvedere Meridionale, Szeged.
- HALÁSZ, L. (2020): Lakóhelyi szegregáció és a gettósodás jellemzői Észak-Magyarország egykori szocialista iparvárosaiban *Párbeszéd: Szociális munka folyóirat* 7 (1): 1–26. <https://doi.org/10.29376/parbeszed.2020.7/1/2>
- HAMNETT, C. (1994): Social polarisation in global cities. Theory and evidence *Urban Studies* 31 (3): 401–424. <https://doi.org/10.1080/00420989420080401>
- HAMNETT, C. (2003): *Unequal city: London in the global arena* Routledge, London.
- HAMNETT, C.–BUTLER, T. (2013): Re-classifying London: a growing middle class and increasing inequality *City* 17 (2): 197–208. <https://doi.org/10.1080/13604813.2013.765719>
- HOYT, H. (1939): *The structure and growth of residential neighbourhoods in American cities* Federal Housing Administration, Washington D.C.
- KEMÉNY, I. (1975): A budapesti cigányokról *Budapest* 13 (5): 240–243.
- KOCSIS, P. Cs. (2021): Telepek és emberek egy deszegregációs program megvalósításának félidei vizsgálata *Különleges Bánásmód* 7 (2): 57–76. <https://doi.org/10.18458/KB.2021.2.57>
- KOVÁCS, Z. (1990): Rich and poor in the Budapest housing market *Journal of Communist Studies* 6 (2): 110–124. <https://doi.org/10.1080/13523279008415022>
- KOVÁCS, Z. (2012): Residential segregation in Budapest before and after transition. In: MALOUTAS, T.–FUJITA, K. (eds.): *Residential segregation in comparative perspective* pp. 197–215., Ashgate, Farnham.
- KOVÁCS, Z. (2020): Do market forces reduce segregation? The controversies of post-socialist urban regions of Central and Eastern Europe. In: MUSTERD, S. (ed.): *Handbook of urban segregation* pp. 118–133., Edward Elgar Publishing, Cheltenham.
- KOVÁCS, Z.–SZABÓ, B. (2016): Urban restructuring and changing patterns of socio-economic segregation in Budapest. In: TAMMARU, T.–MARCINČZAK, S.–VAN HAM, M.–MUSTERD, S. (eds.): *Socio-economic segregation in European capital cities* pp. 238–260., Routledge, London.
- KOVÁCS, Z.–SZABÓ, B. (2017): A városi diverzitás jellemzői Budapesten a rendszerváltozás után *Regio* 25 (4): 57–79. <http://dx.doi.org/10.17355/rkkpt.v25i4.187>
- KOVÁCS, Z.–SZÉKELY, J.–SZABÓ, B. (2022): Vertical micro-segregation in apartment buildings in Budapest. In: MALOUTAS, T.–KARADIMITRIOU, N. (eds.): *Vertical cities: micro-segregation, social mix and urban housing markets* pp. 189–203., Edward Elgar Publishing, Cheltenham.
- KRIŠJĀNE, Z.–BĒRZIŅŠ, M.–KRATOVITŠ K. (2016): Occupation and ethnicity: patterns of residential segregation in Riga two decades after socialism. In: TAMMARU, T.–MARCINČZAK, S.–VAN HAM, M.–MUSTERD, S. (eds.): *Socio-economic segregation in European capital cities*. pp. 287–312., Routledge, London.
- LADÁNYI, J. (1989): Changing patterns of residential segregation in Budapest *International Journal of Urban and Regional Research* 13 (4): 555–572. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2427.1989.tb00136.x>
- LADÁNYI, J. (1993): Patterns of residential segregation and the Gypsy minority in Budapest *International Journal of Urban and Regional Research* 17 (4): 30–41. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2427.1993.tb00210.x>

- LENNERT, J.–KOVÁCS, A. D.–FARKAS, J. Zs.–BÓDI, Cs. (2014): Lakóhelyi szegregáció a délföldi mezővárosokban *Esély: Társadalom és Szociálpolitikai Folyóirat* 25 (6): 3–19.
- LÉPHAFT, Á.–NÉMETH, Á.–REMÉNYI, P. (2014): Ethnic diversity and polarization in Vojvodina *Hungarian Geographical Bulletin* 63 (2): 135–157.
<https://doi.org/10.15201/hungeobull.63.2.2>
- MALOUTAS, T.–FUJITA, K. (eds.) (2012): *Residential segregation in comparative perspective* Ashgate, Farnham.
- MALOUTAS, T.–KARADIMITRIOU, N. (eds.) (2022a): *Vertical cities: micro-segregation, social mix and urban housing markets* Edward Elgar Publishing, Cheltenham.
- MALOUTAS, T.–KARADIMITRIOU, N. (2022b): Introduction to vertical cities: urban micro-segregation, housing markets and social reproduction. In: MALOUTAS, T.–KARADIMITRIOU, N. (eds.): *Vertical cities* pp. 1–21., Edward Elgar Publishing, Cheltenham.
- MALOUTAS, T.–LIN, S.–LOGAN, J. R. (2025): Urban micro-segregation: taking segregation analysis at the micro level *Land* 14 (2): 255.
<https://doi.org/10.3390/land14020255>
- MÁLOVICS, GY.–CREȚAN, R.–MÉREINÉ BERKI, B.–TÓTH, J. (2019): Urban Roma, segregation and place attachment in Szeged, Hungary *Area* 51 (1): 72–83.
<https://doi.org/10.1111/area.12426>
- MANLEY, D.–JOHNSTON, R. (2014): London: A dividing city, 2001–11? *City* 18 (6): 633–643.
<https://doi.org/10.1080/13604813.2014.962880>
- MARCIŃCZAK, S.–GENTILE, M.–STĘPNIAK, M. (2013): Paradoxes of (post) socialist segregation: metropolitan sociospatial divisions under socialism and after in Poland *Urban Geography* 34 (3): 327–352.
<https://doi.org/10.1080/02723638.2013.778667>
- MARCIŃCZAK, S.–TAMMARU, T.–NOVÁK, J.–GENTILE, M.–KOVÁCS, Z.–TEMELOVÁ, J.–VALATKA, V.–KÄHRİK, A.–SZABÓ, B. (2015): Patterns of socioeconomic segregation in the capital cities of fast-track reforming postsocialist countries *Annals of the Association of American Geographers* 105 (1): 183–202.
<https://doi.org/10.1080/00045608.2014.968977>
- MASSEY, D. S.–DENTON, N. A. (1988): The dimensions of racial segregation *Social Forces* 67 (2): 281–315. <https://doi.org/10.1093/sf/67.2.281>
- MASSEY, D. S.–DENTON, N. A. (1989): Hypersegregation in U.S. metropolitan areas: black and hispanic segregation along five dimensions *Demography* 26 (3): 373–393.
<https://doi.org/10.2307/2061599>
- MCELATH, D. C. (1962): The social areas of Rome. A comparative analysis *American Sociological Review* 27: 376–391.
- MÉREINÉ-BERKI, B.–MÁLOVICS, GY.–CREȚAN, R. (2021): “You become one with the place”: social mixing, social capital, and the lived experience of urban desegregation in the Roma community *Cities* 117: 103302.
<https://doi.org/10.1016/j.cities.2021.103302>
- MÉREINÉ BERKI, B.–MÁLOVICS, GY.–TÓTH, J.–CREȚAN, R. (2017): The role of social capital and interpersonal relations in the alleviation of extreme poverty and spatial segregation of romani people in Szeged *Journal of Urban and Regional Analysis* 9 (1): 33–50. <https://doi.org/10.37043/JURA.2017.9.1.2>
- MÉSZÁROS, R. (1998): Városfejlesztési dilemmák Szegeden történelmi háttérrel *Tér és Társadalom* 12 (1–2): 127–162. <https://doi.org/10.17649/TET.12.1-2.465>

- MOLLENKOPF, J.–CASTELLS, M. (1991): *Dual city: restructuring New York* Russell Sage Foundation, New York.
- MORGAN, B. S. (1980): Occupational segregation in metropolitan areas in the United States, 1970. *Urban Studies* 17 (1): 63–69. <https://doi.org/10.1080/00420988020080071>
- MUSIL, J. (1973): Prága ökológiai struktúrájának fejlődése. In: SZELÉNYI, I. (szerk.): *Város-szociológia* pp. 224–250., Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest.
- MUSIL, J. (1987): Housing policy and the sociospatial structure of cities in a socialist country: the example of Prague *International Journal of Urban and Regional Research* 11 (1): 27–36. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1468-2427.1987.tb00033.x>
- MUSTERD, S. (2005): Social and ethnic segregation in Europe: levels, causes, and effects *Journal of Urban Affairs* 27 (3): 331–348. <https://doi.org/10.1111/j.0735-2166.2005.00239.x>
- MUSTERD, S. (2020): *Handbook of urban segregation* Edward Elgar Publishing, Cheltenham.
- MUSTERD, S. (2023): *Advanced introduction to urban segregation* Edward Elgar Publishing, Cheltenham.
- MUSTERD, S.–MARCINČZAK, S.–VAN HAM, M.–TAMMARU, T. (2017): Socioeconomic segregation in European capital cities. Increasing separation between poor and rich *Urban Geography* 38 (7): 1062–1083. <https://doi.org/10.1080/02723638.2016.1228371>
- NEUMANN, E.–ZOLNAY, J. (2008): *Esélyegyenlőség, szegregáció és oktatáspolitikai stratégiák Kaposváron, Pécsen és Mohácson* EÖKIK Kiadó, Budapest.
- OUŘEDNÍČEK, M.–POSPÍŠILOVÁ, L.–ŠPAČKOVÁ, P.–KOPECKÁ, Z.–NOVÁK, J. (2016): The velvet and mild: socio-spatial differentiation in Prague after transition. In: TAMMARU, T.–MARCINČZAK, S.–VAN HAM, M.–MUSTERD, S. (eds.): *Socio-economic segregation in European capital cities* pp. 261–286., Routledge, London.
- PAHL, R. E. (1975): *Whose city? And further essays on urban society* Penguin Books, Harmondsworth.
- PAHL, R. E. (1988): Some remarks on informal work, social polarization and the social structure *International Journal of Urban and Regional Research* 12 (2): 247–267. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2427.1988.tb00452.x>
- PIKETTY, T. (2013): *Capital in the twenty-first century* Harvard University Press, Cambridge, MA.
- PROBÁLD, F. (1974): A study of residential segregation in Budapest. Budapest: 2 Annales.
- PRYCE, G.–WANG, Y.P.–CHEN, Y.–SHAN, J.–WEI, H. (2021) (eds.): *Urban inequality and segregation in Europe and China* The Urban Book Series. Springer, Cham.
- RÁCZ, A. (2012a): A statisztikai adatelemzés és a mentális térképezés módszerével mért társadalmi-térbeli elkülönülés különbségeinek lehetséges magyarázatai. In: RÁCZ, A. (szerk.): *Város és vidéke településszociológiai tanulmányok* 2. pp. 7–18., Belvedere Meridionale, Szeged.
- RÁCZ, A. (2012b): A társadalmi és térbeli elkülönülés mintázata Szegeden a 2001-es népszámlálási adatok alapján *Területi Statisztika* 52 (1): 79–86.
- RÁCZ, A. (2014): *Szegregáció a fejekben. A statisztikai és a mentális társadalmi és térbeli elkülönülés vizsgálata Szegeden* Műhelytanulmányok 4. Központi Statisztikai Hivatal, Budapest.
- ROBSON, B. T. (1969): *Urban analysis. A study of city structure with special reference to Sunderland* Cambridge University Press, Cambridge.
- ROBSON, B. T. (1975): *Urban social areas* Oxford University Press, Oxford.
- SASSEN, S. (1991): *The global city: London, New York, Tokyo* Princeton University Press, Princeton.
- SHEVKY, E.–BELL, W. (1955): *Social Area Analysis* Stanford University Press, Stanford.

- SÝKORA, L. (2009a): New socio-spatial formations. Places of residential segregation and separation in Czechia *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie* 100 (4): 417–435. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9663.2009.00550.x>
- SÝKORA, L. (2009b): Post-socialist cities. In: KITCHIN, R.–THRIFT, N. (eds.): *International encyclopedia of human geography* 8: pp. 387–395., Elsevier, Oxford.
- SZELÉNYI, I.–KONRÁD, GY. (1969): *Az új lakótelepek szociológiai problémái* Akadémiai Kiadó, Budapest.
- SZOBOSZLAI, ZS. (2004): Szegénység, marginalizáció, szegregáció *Tér és Társadalom* 8 (3): 25–42. <https://doi.org/10.17649/TET.18.3.956>
- TAEUBER, K. E.–TAEUBER, A. F. (1965): *Negroes in cities: residential segregation and neighbourhood change* Aldine, Chicago.
- TAMMARU, T.–MARCINČZAK, S.–KUKK, K. (2017): Social transformations, housing and socio-economic segregation in the fast-track reform countries. In: VIHALEM, P.–MASSO, A.–OPERMANN, S. (eds.): *The routledge international handbook of European social transformations* pp. 159–171., Routledge, London.
- TAMMARU, T.–MARCINČZAK, S.–VAN HAM, M.–MUSTERD, S. (2016) (eds.): *Socio-economic segregation in European capital cities* Routledge, London.
- TAMMARU, T.–SINITSYNA, A.–AKHAVIZADEGAN, A.–VAN HAM, M.–MARCINČZAK, S.–MUSTERD, S. (2021): Income inequality and residential segregation in European cities. In: PRYCE, G.–WANG, Y.P.–CHEN, Y.–SHAN, J.–WEI, H. (eds.): *Urban inequality and segregation in Europe and China*. The Urban Book Series pp. 39–54., Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-030-74544-8_3
- TÓTH, K.–KESERŰ, I. (2001): A lakótelepi panellakások árának területi különbségei Szegeden. In: DORMÁNY, G.–KOVÁCS, F.–PÉTI, M.–RAKONCZAI, J. (szerk.): *I. Magyar Földrajzi Konferencia: A földrajz eredményei az új évezred küszöbén* pp. 195–218., SZTE Természeti Földrajzi Tanszék, Szeged.
- TÓTH, J.–MÉREINÉ BERKI, B.–MÁLOVICS, GY.–JUHÁSZ, J.–BOROS, L. (2017): „Ha csak úgy kiköltöztetjük az embereket, egymás nélkül elvesznek.” Erőforrások, korlátok és ezek térbelisége a roma szegregátumokban lakók számára: egy hazai város példája. *Tér és Társadalom* 31 (3): 62–84. <https://doi.org/10.17649/TET.31.3.2859>
- VÁMOS, R.–NAGY, GY. (2024): A vertikális lakóhelyi szegregáció ingatlanpiaci megközelítésű vizsgálata Szegeden, 2015–2023 *Területi Statisztika* 64 (5): 570–606. <https://doi.org/10.15196/TS640502>
- VÁMOS, R.–NAGY, GY.–KOVÁCS, Z. (2023): The construction of the visible and invisible boundaries of microsegregation: a case study from Szeged, Hungary *Land* 12 (10): 1835. <https://doi.org/10.3390/land12101835>
- VALATKA, V.–BURNEIKA, D.–UBAREVIČIENĖ, T. (2016): Large social inequalities and low levels of socio-economic segregation in Vilnius. In: TAMMARU, T.–MARCINČZAK, S.–VAN HAM, M.–MUSTERD, S. (eds.): *Socio-economic segregation in European capital cities*. pp. 313–332., Routledge, London.
- VAN HAM, M.–TAMMARU, T.–UBAREVIČIENĖ, R.–JANSSEN, H. (eds.) (2021): *Urban socio-economic segregation and income inequality: a global perspective* Springer, Cham.
- WĘCŁAWOWICZ, G. (1979): The structure of socio-economic space in Warsaw in 1931 and 1970: a study in factorial ecology. In: FRENCH, T.–HAMILTON, I. (eds.): *The socialist city: spatial structure and urban policy* pp. 387–424., John Wiley and Sons, Chichester.